

Национална художествена академия, София

Факултет „Изящен”

Катедра „Живопис”

Становище

върху дисертационния труд на Правдолюб Иванов

на тема

Сайт-спесифик арт: мястото и неговото произведение

Дали да преместиш работа означава да я разрушиш?

от доц. д-р Боян Красимиров Манчев

София, 2015

Предложеният на вниманието ни дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” на Правдолюб Иванов, на тема “Сайт-спесифик арт: мястото и неговото произведение. *Дали да преместиш работа означава да я разрушиш?*”, с научен ръководител проф. д. изк. Петер Цанев, осъществен в

Катедра „Живопис“ на Факултет „Изящен“ на Националната художествена академия, София, с обем от 117 страници, се състои от в увод, пет части, заключение, библиография и приложение от 33 илюстрации.

Трудът, авторефератът и приложените документи отговарят изцяло на нормативните изисквания.

Предмет на дисертацията е *сайт-спесифик арт (site-specific art)* или според буквалния превод, предложен от автора - “изкуство правено за определено място”. Иванов разгръща широк исторически и концептуален хоризонт, в който вписва обекта на своето изследване. По-конкретно, историческата рамка на работата включва ленд арт и началото на развитието на концептуалното изкуство като среда на разгръщането на многообразните версии на сайт-спесифик от 70-те години до наши дни. Така дисертационният труд придобива приносна значимост като систематично изложение на развитието на съвременното изкуство в последните десетилетия, като изследваната тенденция на *сайт-спесифик арт (site-specific art)* позволява извеждането на ключови насоки на преден план, предлагайки едновременно генеалогическа и типологическа ориентация. Разгледани са работи на водещи художници за разглежданата тенденция, от “предтечата” Курт Швитерс, през “класиците” на ленд-арт, до влиятелни автори и творби от последното десетилетие, между които Робърт Морис, Робърт Смитсън, Ричард Сера, Сол Люит, Майкъл Хейзър, Кристо и Жан Клод, Даниел Бюрен, Георг Шнайдер, Майк Нелсън, както и работите на руския концептуалист Андрей Манастирски и ред български художници.

От гледна точка на една по-широка изкуствоведска перспектива проблемите, които се поставят чрез обекта на дисертационния труд, са измежду централните проблеми на традиционната история и теория на изкуството, а именно проблемът за *жанра* или, по-общо казано, за дефинирането на видови специфики на художествените произведения. От тази гледна точка изследването на Правдолюб Иванов очевидно разкрива историческия лимит на понятийния апарат както на историята на класическото изкуство, така и на традиционната история на изкуството, отнесена към съвременни художествени практики. Как се дефинира днес една художествена форма, как тя се самолегитимира като художествена практика, какви са механизмите на нейното установяване, разпознаване и развитие? Независимо от факта, че авторът съзнателно формулира прагматично и адекватно на съвременната хуманитаристика полето на изследването си, настоявайки върху факта, че “настоящият труд няма намерение да се пребори с тези трудности, а по-скоро да събере в обозрим формат

някои от водещите анализи за сайт-спесифик, да отбележи основните проблеми, с които се занимава това изкуство, както и различните стратегии за неговото осъществяване”, извършеният подробен и ясен анализ успява да освети и по-обща закономерности и механизми на практическото и дискурсивно учредяване и легитимиране на съвременни художествени форми. В това отношение детайлното изследване на разчупването на традиционните изложителни конвенции и стойности, както и на директната интервенция в пространства, белязани от социална динамика разкрива важни измерения на трансформирането и на модуса, и на начините на производство на естетически и политически ефекти от художествените произведения / акции / форми през последния половин век. По думите на автора, “Изкуството се явява като лакмус, който показва скрити социални пластове, а самото то сякаш се отказва от своята материалност и автореферентна проблематика.”

По-широкият концептуален хоризонт се основава на въпроса за физическото пространство и *мястото* на артикулиране на практиката на съвременното изкуство. Докторантът успява да изведе своята практическа интуиция, извлечена от изследователската и творческата си практика, на високо ниво на обобщение. Въпросната теза е развита и чрез представянето и анализа на ред важни изследвания в съвременната история и теория на изкуството, между които можем да открием влиянието на систематизацията и генеалогията, предложени от Розалинд Краус, на първо място в ранното изследване “Скулптура в разширено поле” (“Sculpture in the Expanded Field”), публикувано през 1979 г. Така дисертацията предлага умело и уместно съчетание на историческа и теоретическа перспектива, в която евристичният изследователски потенциал на автора присъства устойчиво.

Последната пета глава на дисертационния труд е посветена на българската история на формата сайт-спесифик. Тя предлага генеалогия на формата в българска среда, както и представяне и анализ на творчеството на водещи автори за разглежданата тенденция. Позовавайки се на конкретни по-ранни предложения на Диана Попова, Мария Василева, Свилен Стефанов, както и на концептуалния анализ на творчеството Христо, извършен от Ангел В. Ангелов, Иванов предлага най-обемното изследване на разгръщането на тази относително късна за българския художествен контекст форма. Историческият преглед включва художници като Дан Тенев, група “Градът”, Недко Солаков, Лъчезар Бояджиев, както и самия автор на дисертационния труд (на пръв поглед необичен подход, но всъщност напълно съобразен на съвременната тенденция на “художествени изследвания” (artistic research), респективно докторски разработки, които стимулират саморефлексивните и

дискурсивни измерения, както и изследването на контекста на авторската дейност на съвременните художници). Преди четири години имах удоволствието да отбележа в рецензията си за друг български художник и автор на сериозен дисертационен труд, Красимир Терзиев, следния феномен: доколкото съвременното изкуство се основава на преодоляването на класическата дихотомия между теория и практика, то рефлексивният жест на един изявен *практик* в полето на визуалните изкуства като Правдолюб Иванов, е по-скоро закономерност отколкото изненада.

Ще се опитам да систематизирам няколко качества на работата, заслужаващи безспорно висока оценка:

- Предложените конкретни анализи на произведения (на Швитерс, Шнайдер, Кристо, и пр.), привлеченият емпиричен материал, не само показват перфектната осведоменост на автора в полето на собствената му художествена дейност, но и критическата му ориентация във въпросното поле.

- Дисертацията е написана на ясен и достъпен език без да опростява понятийната комплексност на съвременния критически дискурс.

- Обширната библиография, както и приложеният илюстративен материал на свой ред свидетелстват за детайлното познаване както на историята, така и на теорията на съвременното изкуство.

С оглед на евентуалното по-нататъшно развитие на текста и неговата публикация бих препоръчал включването в неговия обем представяне на акции на френските ситуационисти, независимо че тяхната дейност очевидно е много по-близка до други тенденции на съвременното изкуство (пърформанс арт, Fluxus и пр.), доколкото те предлагат важна рефлексивна и също така политическа перспектива по отношение на осмислянето на пространството и *мястото* (с особен акцент върху градската социална среда като арена на политически сили) - основни категории и за дисертационния труд, а и близки на скорошни акции на *художника* Правдолюб Иванов. Директно свързана със ситуационизма, теоретичната рефлексия на един от най-влиятелните мислители на пространството като политическа категория, Анри Льофевр, ми се струва потенциално особено продуктивна в перспективата на работата.

Накрая бих искал да поставя и следния въпрос към кандидата за докторска степен:

Категорията “инсталация” присъства често в дисертацията като “подопределение” на “сайт-спесифик” произведения (напр. често се говори за “сайт-спесифик инсталации”). Дали тези две (квази-)жанрови понятия са в отношение на подчиненост или на равноправност и понякога частична синонимия? На основата на осъществения анализ би ли могло да се мисли и за теоретико-историческо прецизиране на отношението на тези две ключови форми в съвременното изкуство? Каква би била аналитичната интуиция на автора в това отношение?

В заключение ще отбележа, че Правдолюб Иванов предлага оригинална и новаторска за българското изкуствознание дисертация върху художествен феномен, който досега не е представлявал предмет на обемно самостоятелно изследване и чието развитие в България не е систематично разгледано до този момент. Изследването предлага оригинална аналитична перспектива на ясен и достъпен, но и концептуално мотивиран език, и е напълно адекватно на съвременното развитие на областта в световен мащаб. От тази гледна точка работата е безспорен принос за българската история и теория на изкуството. На основата на всичко казано дотук, давам израз на убедеността си, че предложеният на вниманието ни дисертационен труд “Сайт-спесифик арт: мястото и неговото произведение” напълно удовлетворява изискванията за присъждане на образователна и научна степен „Доктор”, поради което и убедено подкрепям присъждането ѝ на Правдолюб Иванов.

София, 9 октомври 2015

Доц. д-р Боян Манчев